

RZECZPOSPOLITA POLSKA

Rzecznik Praw Dziecka

Mikołaj Pawlak

Warszawa, 14 grudnia 2020 roku

ZSR.422.3.2020.MK

**Pan
Zbigniew Ziobro
Minister Sprawiedliwości
Prokurator Generalny**

chciałbym zwrócić uwagę Pana Ministra na problem braku przepisu, w przepisach Kodeksu cywilnego, który określałby wprost termin do złożenia przez rodziców w imieniu małoletniego dziecka oświadczenia o odrzuceniu spadku.

Zgodnie z art. 1015 k.c. oświadczenie o przyjęciu lub odrzuceniu spadku może być złożone w ciągu sześciu miesięcy od dnia, w którym spadkobierca dowiedział się o tytule swego powołania. Brak takiego oświadczenia lub złożenie go z uchybieniem terminowi jest równoznaczne z przyjęciem spadku z dobrodziejstwem inwentarza. W odniesieniu do spadkobierców małoletnich, dziedziczących po swoich rodzicach – po odrzuceniu przez nich spadku – termin do złożenia oświadczenia biegnie od dnia, w którym rodzice odrzucili spadek. Zważywszy, że odrzucenie spadku przez małoletniego jest czynnością przekraczającą zakres zwykłego zarządu jego majątkiem, przedstawiciele ustawowi – zamierzający odrzucić spadek w imieniu dziecka – muszą wystąpić o zezwolenie na to do sądu opiekuńczego (art. 101 § 3 k.r.o.). Możliwość tą uzyskują z chwilą, w której sami odrzucili spadek, otwierając drogę do dziedziczenia swoim zstępnym (art. 1020 k.c.).

Złożenie wniosku do sądu opiekuńczego o zezwolenie na złożenie w imieniu dziecka oświadczenia o odrzuceniu spadku nie jest jednoznaczne ze złożeniem stosownego oświadczenia. Konieczne jest przeprowadzenie postępowania rozpoznawczego, wydanie orzeczenia co do istoty sprawy i jego uprawomocnienie się. Dopiero wtedy przedstawiciel ustawowy może złożyć oświadczenie o odrzuceniu spadku w imieniu dziecka w przewidziany prawem sposób.

Oczywistym jest, że między złożeniem wniosku do sądu o zezwolenie na złożenie w imieniu dziecka oświadczenia o odrzuceniu spadku, a wydaniem postanowienia co do

istoty sprawy i jego uprawomocnieniem się, upływa czas, na którego bieg wnioskodawca nie ma żadnego wpływu. Ocena, czy przedstawiciel ustawowy małoletniego zachował termin określony w art. 1015 § 1 k.c., musi zatem tę okoliczność uwzględniać, przy czym w praktyce okazuje się, że rozpoznanie sprawy przez sąd opiekuńczy zazwyczaj znacznie poza ten termin wykracza.

Określony w art. 1015 § 1 k.c. termin ma charakter prekluzyjnego (zawitego) terminu prawa materialnego. Zarówno w literaturze, jak i w praktyce orzeczniczej dostrzeżono, że rygoryzm terminów prekluzyjnych prowadzi niekiedy do trudnych do zaakceptowania skutków społecznych, zwłaszcza w sytuacji, w której – jak w przypadku określonym w art. 1015 § 1 k.c. – jego dotrzymanie uzależnione jest od prawomocnego zakończenia postępowania sądowego.

Do biura Rzecznika Praw Dziecka wpływa wiele skarg rodziców, których dzieci odziedziczyły spadek z długami, choć rodzice odrzucili spadek w ich imieniu. Sądy spadku uznały, że nastąpiło to już po upływie terminu z art. 1015 § 1 k.c.

Na tle tych spraw należy zwrócić uwagę na występującą w orzecznictwie Sądu Najwyższego rozbieżność dotyczącą oceny wpływu wszczęcia postępowania o zezwolenie na dokonanie czynności przekraczającej zakres zwykłego zarządu majątkiem dziecka na bieg terminu do złożenia oświadczenia o przyjęciu lub odrzuceniu spadku (art. 1015 § 1 k.c.).

Zgodnie z jednym stanowiskiem, złożenie do sądu opiekuńczego wniosku o zezwolenie na złożenie stosownego oświadczenia nie ma wpływu na bieg terminu określonego w art. 1015 § 1 k.c. (zob. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 25 maja 2012 r., I CSK 414/11, LEX nr 1254617; z dnia 13 grudnia 2012 r., V CSK 18/12, LEX nr 1293843 i z dnia 25 lutego 2015 r., IV CSK 304/14, LEX nr 1663137).

W innych orzeczeniach zajęto stanowisko przeciwne, łagodzące rygoryzm terminu zawitego, z tym że rozbieżnie wskazuje się na możliwość stosowania przez analogię przepisów o przerwie lub zawieszeniu terminów przedawnienia roszczeń (np. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 20 listopada 2013 r., I CSK 329/13, OSNC 2014/9/93; z dnia 28 maja 2015 r., III CSK 352/14, OSNC 2016/5/63; z dnia 24 września 2015 r., V CSK 686/14, LEX nr 1816581; z dnia 28 września 2016 r., III CSK 329/15, OSNC 2017/5/61).

W postanowieniu z dnia 20 listopada 2013 r., I CSK 329/13, Sąd Najwyższy wskazał, że złożenie wniosku o zezwolenie na odrzucenie spadku w imieniu małoletniego powoduje zawieszenie – na czas trwania postępowania – biegu terminu określonego w art. 1015 § 1 k.c.

W postanowieniu z dnia 28 maja 2015 r., III CSK 352/14, Sąd Najwyższy uznał, że złożenie do sądu opiekuńczego przez przedstawiciela ustawowego małoletniego spadkobiercy wniosku o wydanie zezwolenia na złożenie w jego imieniu oświadczenia o odrzuceniu spadku przerywa bieg terminu przewidzianego w art. 1015 § 1 k.c., co oznacza, że termin ten biegnie na nowo po uprawomocnieniu się postanowienia sądu opiekuńczego. Natomiast w postanowieniu z dnia 28 września 2016 r., III CSK 329/15, Sąd Najwyższy wskazał, że od chwili złożenia do sądu opiekuńczego przez przedstawiciela ustawowego małoletniego spadkobiercy wniosku o zezwolenie na złożenie w jego imieniu oświadczenia o odrzuceniu spadku termin przewidziany w art. 1015 § 1 k.c. nie biegnie. Po uprawomocnieniu się postanowienia o udzieleniu zezwolenia przedstawiciel ustawowy małoletniego powinien złożyć to oświadczenie bezzwłocznie, chyba że wskazany termin, uwzględniając czas trwania postępowania opiekuńczego, jeszcze nie upłynął - wtedy złożenie oświadczenia o odrzuceniu spadku może nastąpić w dowolnej chwili, przed upływem sześciu miesięcy od dowiedzenia się przez przedstawiciela ustawowego o tytule powołania małoletniego.

Kwestia wpływu wszczęcia postępowania o zezwolenie na dokonanie czynności przekraczającej zakres zwykłego zarządu majątkiem dziecka na bieg terminu do złożenia oświadczenia o przyjęciu lub odrzuceniu spadku (art. 1015 § 1 k.c.) w orzecznictwie Sądu Najwyższego rozstrzygana jest zatem niejednolicie, co jest niepożądane z punktu widzenia możliwości realizacji – na zasadzie równych praw – konstytucyjnego prawa do uzyskania ochrony prawnej (art. 45 ust. 1 i art. 32 ust. 1 Konstytucji RP).

Zauważyć należy, że bez zmiany przepisów prawa, w krótkim odstępie czasu Sąd Najwyższy wydawał rozbieżne orzeczenia. Tymczasem wykładnia przepisów określających bieg terminów nie może być dowolna, sprzeciwia się bowiem temu postulat państwa prawnego i prawa do sądu. Stabilność orzecznictwa ma istotną wartość w systemie prawa, gwarantuje bowiem pewność stosowania prawa. Zmiana utrwalonego stanowiska powinna następować jedynie w razie zmiany regulacji prawnych albo ujawnienia się istotnych racji za tym przemawiających. W odniesieniu do sytuacji, w której złożenie oświadczenia o przyjęciu lub odrzuceniu spadku przez rodziców małoletniego dziecka wymaga zezwolenia sądu opiekuńczego – bez zmiany przepisów prawa – sformułowano wiele koncepcji różnie określających wpływ czasu trwania postępowania przed sądem opiekuńczym na bieg terminu prekluzyjnego przewidzianego w art. 1015 § 1 k.c. Orzecznictwo Sądu Najwyższego jest

zróznicowane, co prowadzi do wniosku, że brak regulacji prawnej dotyczącej wpływu postępowania o zezwolenie na złożenie oświadczenia stanowi lukę w prawie, a uznanie, że ten wpływ nie istnieje, narusza zasadę równości i godzi w interesy dziecka.

W pewnym stopniu wyjaśniła i wyeliminowała powstałe na tym tle rozbieżności uchwała Sądu Najwyższego z dnia 22 maja 2018 r., III CZP 102/17, OSNC 2018/12/10, w której wskazano, że termin przewidziany w art. 1015 § 1 k.c. nie może się skończyć przed prawomocnym zakończeniem postępowania o zezwolenie na złożenie przez małoletniego spadkobiercę oświadczenia o odrzuceniu spadku. Po prawomocnym zakończeniu tego postępowania oświadczenie małoletniego powinno być złożone niezwłocznie, chyba że termin ten jeszcze nie upłynął.

Ocena „niezwłoczności” złożenia oświadczenia o odrzuceniu spadku przez przedstawiciela małoletniego po udzieleniu zezwolenia przez sąd opiekuńczy należy do sądu spadku. Pojęcie „niezwłocznie” nie ma określenia ustawowego i sądy spadku muszą posiłkować się czy to wskazaniem doktryny, czy to definicjami słownikowymi, co może powodować wątpliwości interpretacyjne. Terminy zawite mają doniosłe skutki i nie powinny być przedmiotem interpretacji. Termin prekluzyjny powinien być terminem pewnym w tym znaczeniu, że jego upływ powinien następować w konkretnej dacie, możliwej do ustalenia w zobiiektywizowany sposób. Takiego charakteru nie ma sformułowanie „niezwłocznie”.

W mojej ocenie opisana sytuacja wymaga interwencji ustawodawcy w postaci wprowadzenia rozwiązania, które bez żadnych wątpliwości określałoby termin do złożenia przez rodziców w imieniu małoletniego dziecka oświadczenia o odrzuceniu spadku po uprawomocnieniu się postanowienia o udzieleniu zezwolenia na dokonanie czynności przekraczającej zakres zwykłego zarządu majątkiem dziecka.

Dlatego, działając w obronie interesów dziecka, na podstawie art. ustawy z dnia 6 stycznia 2000 r. o Rzeczniku Praw Dziecka (Dz. U. z 2020 r. poz. 141) zwracam się do Pana Ministra o rozważenie wystąpienia z inicjatywą ustawodawczą w powyższym zakresie. Będę wdzięczny za poinformowanie o zajętych stanowisku i podjętych działaniach.

Potwierdzam zgodność kopii wydruku z dokumentem elektronicznym:

Identyfikator dokumentu	270908.845143.1622266
Sygnatura dokumentu	ZSR.422.3.2020
Data dokumentu	2020-12-14
Skrót dokumentu	968638A605D94093DD45580182247245CC608224
Wersja dokumentu	1.10
Data podpisu	2020-12-14 07:15:02
Podpisane przez	MIKOŁAJ PAWEŁ PAWLAK Rzecznik Praw Dziecka

EZD 3.100.1.1.36657

Zgodnie z Zarządzeniem Nr 1 Rzecznika Praw Dziecka z dnia 2 stycznia 2015 roku wprowadzającym w Biurze Rzecznika Praw Dziecka system Elektronicznego Zarządzania Dokumentacją, pismo podpisane elektronicznym podpisem kwalifikowanym nie wymaga podpisu własnoręcznego jako właściwie zatwierdzone w systemie teleinformatycznym BRPD.